

ARKEOLOJİK ALAN YÖNETİMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR: ASPAT (STROBİLOS) YÖNETİM PLANI ÇALIŞMALARI

Nida NAYCI*

Alındı: 22.05.2014; Son Metin: 11.11.2014

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik;
arkeolojik alan yönetimi; Aspat.

GİRİŞ

Yirminci yüzyıl başından itibaren Avrupa’da kabul gören kültür varlığı koruma yaklaşımları, arkeolojik alanları yıkıntılardan oluşan ve artık kullanılmayan “ölü anıtlar” olarak kabul ederken; dünyanın farklı coğrafyalarındaki birçok arkeolojik alanın yüzyıllardır devam eden geleneksel kültürün devamı olarak “yaşayan alanlar” olduğu anlaşılmıştır. Yüzlerce yıldır dini önemini koruyan ve bakımı yerel topluluklar tarafından geleneksel yöntemlerle sürdürülen Budist tapınakları (Wijesuriya, 2005, 33), yerel topluluklar tarafından hala dini törenlerin düzenlendiği tarihsel geçmişi binlerce yıl geriye giden duvar resimleri ile bezeli Domboshava (Zimbabve) kaya mezarları (Taruvinga ve Nodoro, 2003,4) bu örneklerden bazılarıdır. Modern kentsel yaşamın ortasında kalmış Pantheon; Roma’nın en çok turist çeken anıtlarından biri olmasının ötesinde özel günlerde dini törenler için kilise işlevine devam etmektedir. Günümüzde giderek gelişen kültür varlığı tanımı; yaşayan kentsel ve kırsal çevreler, kültürel peyzaj, geleneksel tarım, endüstri ve üretim alanları, kutsal sayılan doğa parçaları, toplumsal bellekte yer etmiş ve önemli tarihi olayların geçtiği yerler gibi kültürel önemi olan alanlar ve eserlerin bütününe ifade etmektedir (Boccardi ve Duvelle, 2013, 3). Sahip oldukları somut (*tangible*) değerlerin yanı sıra gelenekler, inanışlar, sosyal ve dini törenler, festivaller, görsel sanatlar, doğa kaynaklarına veya geleneksel üretim biçimlerine ilişkin geliştirilen her türlü yerel bilgi, beceri, sözlü aktarımlardan oluşan somut olmayan (*intangible*) miras değerlerine sahiptirler (Hawkes, 2001, 3; UNESCO, 2003). Bu kapsamda, yakın bir zamana kadar korunması gerekli arkeolojik anıt olarak kabul gören kimi örnekler, alanla manevi bağını devam ettiren topluluklar için somut değerlerinin yanısıra somut olmayan değerlere sahip yaşayan kültürel varlıklardır.

Kültür varlığı tanımında ortaya çıkan yeni kabuller, bu alanların korunması ve yönetimine yönelik yaklaşımları da etkilemiştir. Geleneksel koruma

* Department of Architecture, Mersin University, Mersin, TURKEY

1. Bu kavramların gelişimi ilk olarak, BM Stockholm İnsan Çevresi Konferansı ile ortaya çıkmış, bütün dünyada evrensel olarak kabul edilip yaygınlaşması yine BM tarafından yayınlanan 1989 tarihli Bruntland Raporu (*Ortak Geleceğimiz*) ve 1992 tarihli *Rio Bildirgesi* ile olmuştur.

2. UNESCO Dünya Miras Komitesi'nin 2010 yılı toplantısının konusu 'Dünya Miras Sözleşmesi ve Sürdürülebilir Gelişme'dir (UNESCO, 2010). 2011 yılındaki toplantıda kültürel ve doğal mirasın sosyal bütünleşme, barış ve diyalog oluşturma rolü vurgulanmıştır (UNESCO, 2012). *ICOMOS Paris Bildirgesi'*nde dengeli kentsel büyümenin ve sosyo-ekonomik canlandırmanın bir aracı olarak tarihi dokuların değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (ICOMOS, 2011)

3. "Aspat (Strobilos) ve Territoriumu'nda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Alanlarında Agro-Turizm Planlaması" araştırması Muğla Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Adnan Diler yürüttüğü 2008-2010 yılları arasında 107K234 nolu TÜBİTAK Projesi olarak gerçekleştirilmiştir. Yazar, projenin gerek araştırma sürecinde gerekse araştırma sonuçlarının bu makale kapsamında tartışılmasına olanak veren proje yürütücüsüne en içten teşekkürlerini sunar.

yaklaşımlarında kültür varlığı değerlerinin seçilme ve korunması sürecinde öne çıkan ölçütler; korunması gerekli anıtın veya alanın bilimsel, tarihi, sanatsal, estetik gibi eser odaklı değerleridir (Poulios, 2010,179). Eser odaklı tartışmalarda korumanın sosyal ve çevre boyutu geri planda kalmış; koruma çalışmaları kısıtlı bir çevrede ilgili koruma uzmanları, bilim insanları ve yetkili kurumların tartıştığı teknik bir konu olmuştur. Benzer şekilde doğal çevre koruma yöntemlerinde de korunan alanları insan etkilerinden soyutlayan yaklaşımlar geliştirilmiştir. Nitekim 1970'lerde çevre politikaları kapsamında çeşitli flora-fauna türlerinin ve yaşam ortamlarının korunmasına yönelik uluslararası sözleşmelerin sayısında hızlı bir artış göze çarpar (Naycı, 2010a,10). 1972 tarihli UNESCO Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde doğal ve kültürel varlıkların korunması ortak bir tartışma alanına taşınmışsa da kültür varlıkları ve doğa koruma politikaları tam olarak bütünleşmemiştir. Bu alanların bütüncül korunmasına yönelik yaklaşımlar ancak 'sürdürülebilir gelişme' kavramının gelişmesi ile mümkün olmuştur (1).

Boccardi ve Duvelle (2013) kültürel miras alanlarında sürdürülebilir gelişme ilkelerinin giderek önem kazanmasındaki etmenleri 'küreselleşme, dünyadaki ekonomik krize koşut koruma için azalan ekonomik kaynaklar, sosyal çatışma ve gerilimlerin artması, giderek artan nüfusa koşut kentleşme baskısı ve iklim değişikliği gibi değişen çevresel şartlar' olarak özetlemektedir. Sürdürülebilir gelişmenin kültürel miras alanlarının yönetimindeki önemi son yıllarda uluslararası örgütler tarafından da sıkça vurgulanmaktadır (2). Günümüzde arkeolojik alanlar da dâhil olmak üzere kültür varlığı yönetim yaklaşımları artık ilgili alan/anıta yönelik teknik koruma müdahalelerin belirlenmesinden öte içinde bulunduğu doğal çevrenin yönetimi, ait olduğu sosyal bağlamın kültürel çeşitliliğin devamlılığı, sosyal bütünleşme, gurur ve aidiyet duygularını pekiştirme, ekonomik kalkınmaya katkıda bulunma, elde edilen ekonomik kazanımları tekrar o alanın kültürel ve sosyal değerlerinin korunmasına kaynak yaratma gibi daha karmaşık bir dizi karar verme sürecini içermektedir. Kültür varlıklarına yönelik başarılı bir koruma ve yönetim yaklaşımı için sürdürülebilir gelişme ilkelerinin değerlendirilmesi artık bir şart haline gelmiştir (Boccardi, 2006, 4; Porter ve Ross, 2010, 5). Bu değerlendirmelerin ışığında; bazı örnekleri yüzlerce yıldır süregelen geleneksel değerlerin yaşayan parçası olan arkeolojik alanlar için geliştirilecek yönetim yaklaşımlarında, yerel değerleri evrensel ilkelerle bütünleştirecek sürdürülebilir yaklaşımlara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu yazının amacı, ülkemizde arkeolojik alanların sürdürülebilir yöntemlerle değerlendirilmesine yönelik olanakların tartışılmasıdır. Öncelikle arkeolojik alan yönetiminde sürdürülebilirlik kavramına ilişkin beklentiler tartışılmıştır. Yazının devamında örnek tartışma alanı olarak seçilen Aspat arkeolojik sit alanı ve çevresine yönelik "Aspat (Strobilos) ve Territoriumu'nda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Alanlarında Agro-Turizm Planlaması" araştırma projesi dâhilinde gerçekleştirilen yönetim planı çalışmaları deneyimleri incelenmiştir (3). Proje çalışmaları bilimsel saha araştırmaları ve paydaş çalışmaları olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Bilimsel araştırma grupları tarafından Aspat ve çevresinin doğal, kültürel, arkeolojik, tarihi ve sosyal değerleri tespit edilmiş; bu değerlere ilişkin tehdit ve sorunlar belirlenmiştir. Bu veriler ışığında çalışma alanı sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik bütüncül bir yönetim planının hazırlanması amaçlanmıştır. Bu yazı kapsamında yönetim planı çıktıları alanın çevresel değerleri, sosyal yapısı ve ekonomik kaynak yaratma potansiyeli olmak üzere sürdürülebilirliğin üç önemli

bileşeni bağlamında, her grup için GZTF çözümlenmesi kullanılarak karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde, Aspat deneyimi ışığında ülkemiz kültürel varlıkları içinde önemli yer tutan arkeolojik alan yönetiminde sürdürülebilir gelişme ilkelerine yönelik olanak ve kısıtlar tartışılmaktadır.

ARKEOLOJİK ALAN YÖNETİMİNDE 'SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME' İLKELERİNDEN BEKLENTİLER

Sürdürülebilir gelişme, insanoğlunun doğa ve çevre ile uyum içinde gelecek nesillerin kaynaklarını da düşünerek gelişme hakkı olarak tanımlanabilir. İnsan ile çevre; günümüz ile gelecek nesiller arasında dengeli ve sorumlu bir yaşam ilişkisinin geliştirilmesi esas alınmıştır (Keleş, 2013, 122-9; Nurse, 2006, 33). Bu beklentiler doğal ve kültürel koruma alanlarının yorumlanması da etkilemiştir. Sürdürülebilir gelişmeye ilişkin kuramsal tartışmalar "çevresel değerler, sosyal bağlam, ekonomik gelişme" olmak üzere üç temel hedef üzerinde gelişmektedir. (Boccardi, 2007, 10; Porter ve Ross, 2010, 5; Nurse, 2006, 37). Somut ve somut olmayan değerleri ile kültür varlığı tanımının günümüzde ulaştığı anlamına bakıldığında sürdürülebilir gelişmenin üç önemli bileşeni olan sosyal değerler, ekonomik üretim kaynakları ve çevre yönetimine ilişkin bilgiler içerdiği görülür.

Özellikle 1990'lardan sonra; kültürel peyzaj alanlarında insan ile doğa arasında gelişen ve ortak yaşama dayalı ilişkinin, doğal çevrenin şekillenmesi ve peyzaj çeşitliliğine sağladığı olumlu katkılar değer görmeye başlamıştır. Çevre yönetiminde kültürel deneyimlerin ve geleneksel bilgi sistemlerinin rolü artmıştır (Taylor ve Lennon, 2011,550; Naycı, 2010a, 21; Disko 2010,168). Kültür varlığı yönetimi yaklaşımlarında ortaya çıkan önemli bir vurgu da insan hakları ilkelerinin koruma politikaları ile bütünleştirilmesidir (Jokilehto, 2012, 226; Oviedo ve Puschkarsky, 2012, 286). Koruma alanlarında yaşayan halka yönelik sosyal adaletin sağlanması, kültürel kimliklerin ve çeşitliliğin devamlılığı, insanların kendi gelecekleri hakkında fikir verebilme ve kendi kaderini belirleme hakkı, ekonomik olarak kendi kendine yetebilir hale gelmeleri (dengeli dağılım, istihdam, eşitlik, adil rekabet şartları ile) geleneksel ve kültürel endüstriye dayalı yeni ekonomik üretim kaynaklarının yaratılması gibi ilkeler hedeflenmektedir (Nurse, 2006, 38; Hawkes, 2001,7). Bu kapsamda, geleneksel sürekliliğini korumuş bazı koruma alanlarında geliştirilen 'insan hakları temelli yaklaşım', 'yaşayan miras alanları yaklaşımı' gibi yerel halk odaklı alan yönetim tartışmaları dikkat çekicidir (Oviedo ve Puschkarsky 2012).

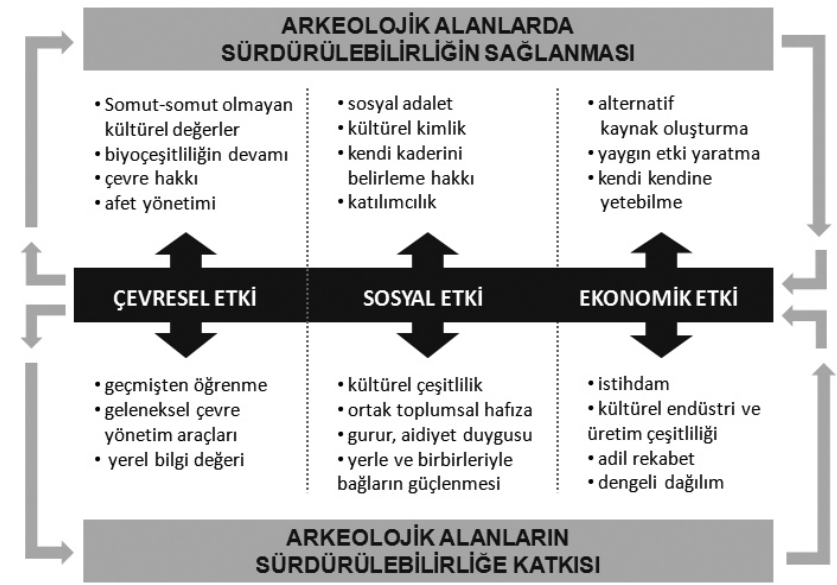
Korumaya ayrılan kaynakların giderek kısıtlı hale gelmesi arkeolojik alanlar da dâhil olmak üzere kültür varlıklarının ekonomik olarak sürdürülebilir modellerle ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir (Boccardi ve Duvelle, 2013). Amaç koruma çalışmaları için gerekli ekonomik kaynaklarını kendi yaratabilen ve bu kazanımları tekrar kültür varlığının korunması için aktarabilen sürdürülebilir model arayışıdır. Yakın döneme kadar birçok Avrupa ülkesinde kültür varlıklarının tamamen kamu olanakları yoluyla korunması yaklaşımı kabul görünken; son yıllarda Herculanum antik kenti alan yönetim çalışmaları örneğinde olduğu gibi özel yatırım tarafından desteklenen çeşitli işbirliği modelleri geliştirilmiştir (Thompson, 2007, 192). Özel girişimci destekli kültür varlıkları yatırımlarında; bağış, parasal destek gibi ekonomik katkıları karşılığında vergi indirimleri getirilmesi, kültür varlıklarına yönelik genel

hizmetlerin ve koruma çalışmalarının özelleştirilmesi veya bir kültür varlığının mülkiyetinin özelleştirilmesi şeklinde farklı işbirlikleri mevcuttur (Palumbo, 2006, 35).

Bugün doğal alanlarla ve geleneksel kırsal yerleşimlerle bütünleşmiş pek çok arkeolojik alan, insanoğlunun içinde yaşadığı çevrenin olumlu/olumsuz şartlarına yönelik geliştirdiği yüzlerce yıllık uyumun sonucunda ortaya çıkmış insan-doğa birlikteliğini yansıtmaktadır (Takaoğlu, 2004; Yakar, 2007). Özellikle uzun yıllar gelişme baskısına karşı korunabilmiş pek çok kırsal arkeolojik peyzaj alanında; üretim potansiyelleri, tarım yöntemleri, doğaya karşı getirilen çözümler, biyoçeşitliliğe katkı gibi sürdürülebilir çevre yönetimine ilişkin yerel bilgiler mevcuttur. Bu kapsamda günümüzde, arkeolojik alan yönetimini de kapsayan kültür varlığı yönetimi yaklaşımlarında; doğal ve kültürel çevre değerlerinin bir bütün olarak tanımlanmasına, o alanda yaşayan ve alanla manevi bağı bulunan yerel grupların sosyal değerleri ile birlikte sürekliliklerinin ve sürece katılımlarının sağlanmasına, bütün bu çalışmaların ekonomik olarak sürdürülebilir araç ve yöntemlerle inşa edilmesine olanak sağlayacak bütüncül yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Bu bileşenlerden herhangi biri için geliştirilen yöntemin diğer değerler üzerinde çatışma yaratmaması gerekmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında arkeolojik alanlarda sürdürülebilirlik hedefleri iki yönlü olmalıdır (**Tablo 1**):

- Arkeolojik alan yönetim çalışmalarında sürdürülebilirliğin sağlanması,
- Arkeolojik alanların sahip olduğu bilgi değerinin sürdürülebilir gelişmeye katkısının sağlanması.

Kültür varlıkları açısından oldukça zengin olan ülkemizde arkeolojik alanlar bu zenginlik içerisinde önemli bir paya sahiptir. Arkeolojik alanlar, insanoğlunun içinde konumlandığı doğal çevreye uyumu konusunda yüzlerce, binlerce yıllık deneyimleri ile ulaştığı olgunluk ve gelişmişlik düzeyini gösteren önemli bilgiler içerirler (Naycı, 2012). Ancak kültür varlıklarının korunması için ayrılan ödeneklerin kısıtlı kalması, koruma ve imar mevzuatına koşut yaşanan yetki çatışmaları, koruma alanlarında planlama ve yönetim çalışmalarının uzun yıllar sürmesi, bunun sonucunda



Tablo 1. Arkeolojik alan yönetiminde sürdürülebilirlik gelişme hedefleri

4. Adı geçen 27.11.2005/26006 sayılı; 26.07.2005/25887 sayılı Yönetmelikler; 4.11.2000/24220 sayılı *Çevre Düzeni Planlarının Yapılması Esaslarına Dair Yönetmelik*; 16.12.2003/25318 sayılı *Çevresel Etkisi Değerlendirmesi Yönetmeliği* kapsamında planların hazırlanma sürecinde paydaşların katılımı ile en az iki toplantı yapılması istenmektedir.

5. 2863 Sayılı *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu* (3. Madde; a/8 bendi); 27.11.2005/26006 sayılı *Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik* (madde 1).

6. 26.07.2005 tarih ve 25887 sayılı "*Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik* (madde3).

7. 5225 sayılı *Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu; Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik* 13.4.2005 25785

8. Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik 8.2.1990/22930; 2492 sayılı *Kamulaştırma Kanunu* 8.11.1983/18215

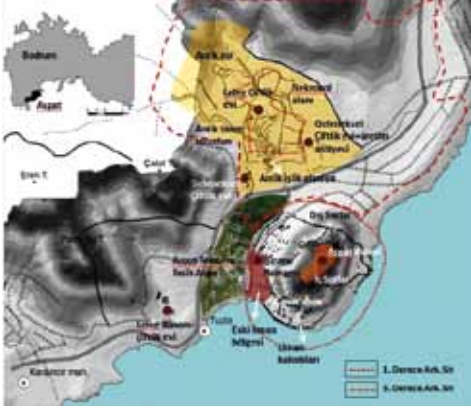
9. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 22.7.2008 tarih ve 745 nolu *Örenyerleri ve Örenyerlerinde Bulunan Arkeolojik Taşınmaz Kültür Varlıklarının, Bakanlıkça Tüzel Kişilere 5225 ve 5228 sayılı Kanunlar Kapsamında Kullanılabileceği hakkında ilke kararı.*

korumaya karşı artan tepki ve kaçak yapılaşma baskısı, arkeolojik eserlerin hala ticari bir meta olarak görülmesi sonucu kaçak kazıların önlenememesi gibi etkenler arkeolojik alanlardaki koruma sorunlarının devam etmesine neden olmaktadır (Naycı, 2010a, 331; Tunçer, 2007, 202). Kültür varlıklarında sürdürülebilir yaklaşımlara duyulan ihtiyaç ulusal politika ve stratejilerde de kendini göstermektedir.

Türkiye'nin 1970'lerden itibaren doğal ve kültürel çevrenin korunmasına yönelik uluslararası sözleşmelere taraf olmasıyla birlikte, birçok evrensel ilke ve yaklaşım, ülkemiz koruma mevzuatını da etkilemiştir. 1990'lardan sonra yaygınlaşan 'sürdürülebilirlik' vurgusuna koşut çevresel etki değerlendirmesi ve katılımcı planlama gibi uluslararası ortamda kabul gören çeşitli kavram, araç ve yöntemler doğal ve çevre koruma mevzuatına girmiştir (4). 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelikleri ile tanımlanmış Koruma Amaçlı İmar Planı, Çevre Düzenleme Projesi ve Alan Yönetim Planı gibi planlama ve yönetim araçlarında sürdürülebilirlik hedefleri çevre, sosyal ve ekonomik boyutları ile vurgulanmaktadır (5). Artık bir alana ilişkin hazırlanacak proje/planların; kültür varlıklarının korunmasına katkı sağlaması kadar; o yörenin doğal çevre kaynakları üzerinde olumlu yönde etki etmesi, sosyal ve ekonomik altyapısı üzerinde istihdam ve katma değer yaratması gibi hedefleri bulunmaktadır (6). Son yıllarda yapılan düzenlemelerle, kültür varlıklarının korunmasına yönelik kamu kaynaklarının yanı sıra, alternatif kaynak yaratmak amacıyla kamu-özel yatırım işbirlikleri veya özel girişimlerin teşvik edilmesi; yerel yönetimlerin kültür varlıkları koruma ve planlama çalışmalarında daha etkin rol alması için yerelde bütçe oluşturulmasına yönelik düzenlemeler geliştirilmiştir (7). Arkeolojik alanların araştırılması, korunması, planlama çalışmaları ile Örenyeri olarak bakım, onarım ve işletme masrafları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın merkez bütçesi ile sağlanmaktadır (Naycı, 2010a,135). Benzer şekilde 1. ve 2. Derece Arkeolojik Sit Alanlarında yapılacak kamulaştırma çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı programına alınarak bütçelendirilmektedir (8). Ülkemizdeki arkeolojik alanların sayısı göz önünde bulundurulduğunda; bu durumun ekonomik olarak sürdürülebilir olmadığı açıktır. Bu nedenle kültür varlıkları geneline ilişkin düzenlemelerin yanısıra Örenyerleri özelinde koruma, sunum, bakım ve onarım için kamu-özel ortaklıklarını özendirerek alternatif ekonomik kaynak yaratma yönünde düzenlemeler geliştirilmiştir (9).

ASPAT (STROBİLOS) VE TERRİTORUMU YÖNETİM PLANI ÇALIŞMALARI

Bodrum Yarımadası'nın güneydoğusunda Akyarlar'a bağlı Tuzla mevki kıyı alanında konumlanan antik Aspat yerleşimi ve yakın çevresi (*territoriumu*) farklı dönemlere ait zengin kültür varlıklarının birarada bulunduğu önemli bir alandır (**Resim 1**). Antik kent, konik bir tepe görüntüsünde olan Aspat Tepesi ve yamaçlarında kurulmuştur. Tepenin en üst noktasında Aspat (Çıfıt) Kalesi bulunmaktadır. Proje alanı batıda dik bir topografyaya sahip tepe ile sınırlanırken, güneyde azmağın taşıdığı alüvyonlar ile oluşmuş kumsal alan, doğu ve kuzeyde ise alçak sırtlar ile çevrelenmiştir. Tarihsel gelişimi Leleg dönemine kadar giden antik yerleşim korunaklı bir ticaret limanı olarak gelişmiş, Bizans, Beylikler ve Osmanlı Dönemlerinde bu işlevini devam ettirmiştir. Proje kapsamında Diler (2010b, 144; 2012a) yürütücülüğünde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları bölgenin tarihsel kırsal karakterine yönelik önemli bilgilerin elde edilmesini



Resim 1. Aspat (Strobilos) ve territoriumuna ilişkin sit sınırları

Resim 2. Aspat tepesi ve kuzeyinde konumlanan antik tarım terasları

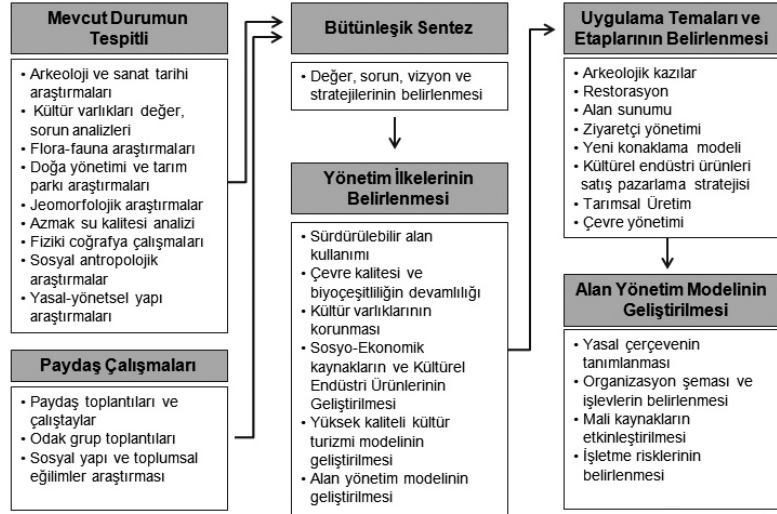


Resim 3. Proje alanında konumlanan Aspat konaklama tesisi



Resim 4. Azmak kıyısında konumlanan ve kıyı dolgusu altında kalan Bizans hamamında kazı, restorasyon ve düzenleme çalışmaları

sağlamıştır. Aspat'ın kuzeyindeki bölgede Leleg Dönemi'ne kadar giden antik tarım terasları ve mülkiyet sınırlarını belirleyen duvarlar; tarım terasları içinde konumlanmış çiftlik evi kalıntıları ve tarım işliklerinden oluşan eskiçağ tarımsal üretimine ait kalıntılar mevcuttur. Alanda saptanan Roma ve Bizans Dönemi seramik buluntularından bölgenin devam eden çağlarda da tarımsal faaliyetini sürdürdüğü anlaşılmaktadır (Diler, 2012b,158.). Ayrıca alanda ondokuzuncu yüzyıl sonları, yirminci yüzyıl başlarına tarihlenebilecek üç adet geleneksel taş ev ve işlik atölyesi



Tablo 2. Aspat (Strobilos) ve territorumu yönetim planı çalışmalarının aşamaları

kalıntıları bulunmaktadır. Bu bulgular tarımsal faaliyetlerin geleneksel olarak yakın bir zamana kadar devam ettiğini göstermektedir. Geniş bir yayılımı olan antik yerleşime ait kalıntıların yoğunlaştığı tepe ve yamaçlar I. Derece Arkeolojik Sit Alanı; antik tarım terasları ve çiftlik evlerinin bulunduğu kuzey yamaçlar 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır (**Resim 1-2**). Proje alanı özel mülkiyet ve hazine arazilerinden oluşan karma bir yapıya sahiptir. Azmağın batısında Aspat Termera turizm tesisi yer almaktadır. Tesis doğaya minimum müdahale ile prefabrik hizmet birimlerinden oluşan bir yerleşke şeklinde tasarlandığı için yakın çevredeki gelişme baskısı ile kıyaslandığında Aspat'ın doğal yapısı daha iyi korunmuştur (**Resim 3-4**).

Aspat ve çevresinin sahip olduğu doğal, arkeolojik, tarihi ve sosyal değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik bütüncül bir yönetim planı hazırlanması amacıyla 2008-2010 yılları arasında "Aspat (Strobilos) ve Territoriumu'nda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Alanları'nda Agro-Turizm Planlaması" araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırma süreci bilimsel saha araştırmaları ve paydaş çalışmaları olmak üzere iki grupta toplanmıştır (**Tablo 2**). Proje sonunda geliştirilecek kararların katılımcı yönetim modeli ile elde edilmesi amaçlanmıştır. Alanla ilgisi bulunan paydaşlar (yetkili idareler, yerel yönetim, özel mülkiyet sahipleri, sektör temsilcileri, vb) ve alandan etkilenme durumları belirlenerek proje süresince paydaşların ve proje araştırma ekibinin katılımı ile toplantı ve çalıştaylar düzenlenmiştir (Diler, 2010a,9). Paydaş çalışmalarının bir diğer amacı başta Akıyılar yerleşimi olmak üzere yöre halkının projeye daha etkin biçimde katılımlarını sağlamaktır. Bu amaçla Akıyılar'da ikamet eden ve büyük bir kesimi turizmle uğraşan vatandaşlarla odak grup toplantıları ve anket çalışmaları yapılarak sürdürülebilir doğa ve kültür turizmi konusundaki farkındalıkları; beklenti ve vizyonları araştırılmıştır (Tuna, 2010, 579). Alandaki bir diğer önemli kullanıcı grubu, proje alanında bulunan Aspat Termera Turizm Tesisi'ne gelen misafirlerdir. Bu nedenle tesise gelen misafirler ile anket ve mülakat çalışmaları gerçekleştirilmiş; demografik durumları, alanı tercih etme sebepleri, gelecekte alanda geliştirilecek farklı turizm modellerine katılım potansiyellerine ilişkin bilgiler toplanmıştır (Naycı, 2010b, 706).

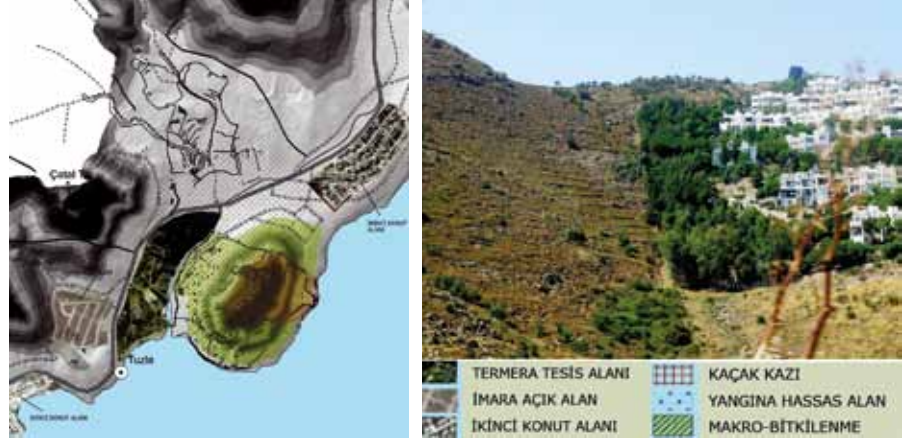
Saha tespitleri kapsamında öncelikle arkeoloji, sanat tarihi araştırmaları ışığında alanın kültür varlıklarına yönelik belgeleme çalışmaları

tamamlanmıştır (Diler v.d., 2010, 98). Bu suretçe ilgili uzmanlar tarafından alanın çevresel değerlerinin tespitine yönelik; fiziki coğrafya nitelikleri, doğa yönetimi ve tarım parkı potansiyelleri, kumsal alan yapısı ve kıyı jeomorfolojisi, azmağın su kalitesi üzerine araştırmalar gerçekleştirilmiştir (Tarkan, vd., 2010,744; Diler, 2010a,16-20). Ayrıca alandaki doğal ve insan kaynaklı tehditler tespit edilerek, kültür varlıkları üzerindeki risk etmenleri belirlenmiştir (Naycı, 2010b, 688). Alanın uzun yıllardır yapılaşmadan uzak kalmış olması flora ve fauna türleri açısından korunaklı bir bölge olmasını sağlamıştır. Bu kapsamda alanın biyoçeşitliliğine ilişkin envanter ve kataloglama çalışmaları yapılmıştır (Tezcan, 2010, 454; Varol, 2010, 339). Tarım araştırmaları grubu tarafından alanın ileride bir tarım parkı olarak geliştirilmesine yönelik toprak ve iklim etudleri yapılmıştır (Can ve Şen, 2010, 497). Projenin hedeflerinden biri çalışma alanı ve yakın çevresinin sosyo-kültürel değerlerinin geliştirilmesidir. Bu amaçla benzer nitelikteki geleneksel kırsal yerleşimlerde gerçekleştirilen sosyal-antropoloji araştırmalarıyla yarımadanın hızla kaybolan kırsal yaşam ve üretim biçimlerine ilişkin geleneksel bilgiler derlenmiştir (Oybak, 2010, 608-47). Böylece çalışma alanı ve çevresine ilişkin geleneksel ve tarihsel değerlerin süreklilikleri ve değişimleri saptanmıştır. Bilimsel saha araştırmaları ve paydaş çalışmaları sonucunda alanın değer, sorun, vizyon ve stratejileri belirlenmiştir. Bütünleşik sentez çalışmaları ile Aspat ve çevresinin çevresel, sosyal ve ekonomik değerlerini birlikte geliştirecek ilkesel yaklaşımlar ve yöntemler tanımlanmıştır. Bu başlıklar aynı zamanda alan yönetim modelinin geliştirilmesine altlık oluşturmuştur.

Sürdürülebilir Alan Kullanımına İlişkin Öneriler

Projenin önemli hedeflerinden biri; bölgede zaman içinde değişen arazi kullanımlarına karşı, alanın kendi tarihsel toprak yönetimi bilgilerine dayalı sürdürülebilir kullanımların geliştirilmesidir. Doğal çevrenin yerleşim biçimlenmesindeki etkisi, antik kentin yerleşim özellikleri incelendiğinde daha iyi anlaşılır. Tepenin kendisi, coğrafi koşulları nedeniyle askeri ve stratejik amaçlı kullanılmıştır. Azmak ve deniz kıyısına yakın kısımlar limana dayalı günlük yaşamın ve ticari faaliyetlerin devam ettiği yerleşim alanları, kuzey yamaçlar ise tarımsal üretim amacıyla kullanılmıştır (Diler, 2012a; 2012b,15). Tarım faaliyetleri ve üretim alanlarının geçtiği teraslar II.-III. sınıf arazi kabiliyetine sahip yamaçlardadır. Kentin akropolünün konumlandığı tepe ise VI.-VII. sınıf arazi kabiliyeti ile tarım yapılamayacak alan statüsündedir (Diler, 2010a, 29). Bu bilgiler, antik yerleşimin biçimlenmesinde stratejik ve askeri koşulların yanı sıra toprak kullanımı için arazi yetenek şartlarının da doğru yorumlandığını göstermektedir. Bölgedeki kalıntılardan tarımsal kullanımların antik çağlardan 19. yüzyıl sonuna kadar devam ettiği; özellikle mübadele yıllarından sonra tarımla uğraşan nüfusun bölgeden ayrılması ile azaldığı anlaşılmaktadır (Diler, 2012b, 164). Antik çağlardan başlayarak Osmanlı dönemine kadar kullanılmaya devam etmiş bu tür kırsal üretim izlerine, Bodrum yarımadasının farklı bölgelerinde de rastlanılmaktadır. Birçok örnekte, terk edilmiş kırsal evler ve kullanılmayan tarım terasları, zamanla doğanın tahribatına maruz kalmıştır. Ancak, bu alanlar için asıl tehdit; yarımada genelinde giderek yayılan turizm ve ikinci konut yapılaşmalarıdır. Kıyılarda bulunan ve tarımsal verimi yüksek alanlar, ikinci konut ve turizm tesislerin yapımı için imara açılırken; yarımadadaki tarım ve hayvancılık alanları giderek kısıtlanmaktadır. Aspat'ın doğusunda gelişen ikinci konut yapılaşmaları arasında kalmış geleneksel tarım teraslarındaki dönüşüm, bu duruma ilişkin güncel örneklerdendir (**Resim 5**).

Resim 5. Aspat antik kentinde tespit edilen baskılar ve çalışma alanının yakın çevresinde geleneksel tarım teraslarının ikinci konut alanına dönüşümü



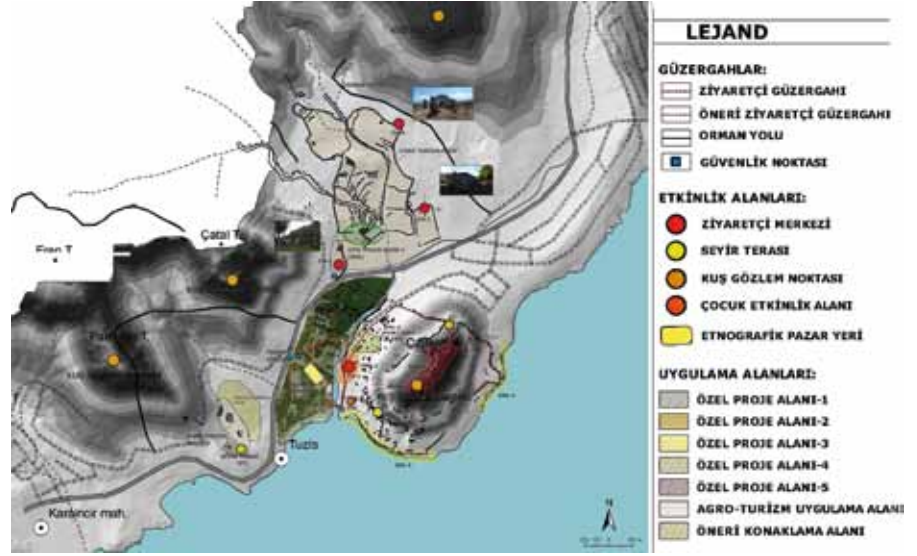
Yarımada genelinde geleneksel tarım alanlarının farklı tür imar kullanımlarına terk edilmesine dikkat çekmek; ve de Aspat özelindeki tarihsel alan kullanımlarının devamlılığını sağlamak üzere proje kapsamında Arkeo-Tarım Parkı uygulama önerisi geliştirilmiştir. Bu kapsamda, antik tarım terasları, işlik ve atölyelerin eski çağ üretim modeline uygun şekilde onarılması, ziyaretçiler için deneysel arkeo-tarım uygulama alanları oluşturulması, teraslarda yöre halkının katılımı ile bağcılık ve zeytinciliğe dayalı ürün yetiştirme alanlarının geliştirilmesi gibi faaliyet alanları tanımlanmıştır. Bu hedeflerin sonucunda, eski çağ tarımsal faaliyetlerden yola çıkarak çevreye duyarlı tarım yöntemlerinin geliştirilmesi, yöre halkında sürdürülebilir tarım konusunda farkındalık artırılması gibi uzun vadeli hedefler belirlenmiştir (Can ve Şen, 2010, 511).

Çevre Kalitesi ve Biyoçeşitliliğin Devamlılığına Yönelik Öneriler

Alanda bulunan konaklama tesisinin doğaya çok fazla müdahale etmeyen tekniklerle inşa edilmiş olması, alanın doğal ve kültürel yapısının korunmasına katkıda bulunmuştur. Benzer şekilde, alanda bundan sonra gelişecek faaliyetlerin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi amacıyla çevre yönetim önerileri geliştirilmiştir. Alanın biyolojik çeşitliliği hakkında ulaşılan bulgular ışığında; önemli flora ve fauna ile bunların yaşam ortamlarının korunmasına yönelik, kullanıcıların dikkat etmeleri gereken konular ve yapılacaklar tanımlanmıştır (Tezcan, 2010,485). Alanın önemli doğal yaşam kaynağı öğelerinden biri olan Aspat Azmağı'nın yönetimine ilişkin ilkeler belirlenmiştir (Tarkan v.d. 2010, 761-2). Alandaki Arkeo-Tarım Parkı uygulamaları için gerekli olan toprak kullanımı, erozyonla mücadele, atık yönetimi gibi konularda kısa, orta ve uzun vadede yapılması gerekenler tanımlanmıştır (Can ve Şen 2010, 508-10). Bütün bu öneriler, ileride alanın bir arkeoloji parkı ya da örenyeri olarak yönetimi sürecinde, iyi doğa yönetimi uygulamaları ile bütünleştirilmesine atlık olacaktır.

Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Öneriler

Alanın çevresel değerleri içerisinde, kültür varlıkları önemli bir yer tutmaktadır. Proje alanının tarihsel süreç içerisinde geçirdiği coğrafi değişimler ve insan etkileri kültür varlıklarında zaman içinde farklı tür baskılara yol açmıştır (**Resim 5**). Bu nedenle, çalışma alanındaki doğal ve insan kaynaklı tehditlerin kültür varlıkları üzerindeki etkileri belirlenmiştir. Aspat Tepesi'nde, yüksek eğimli coğrafi yapısı nedeniyle erozyon oranı oldukça yüksektir. Yamaçtan yuvarlanan kaya blokları ve



Resim 6. Yönetim planı kapsamında farklı etaplarda uygulanmak üzere geliştirilen özel proje alanları

heyelan nedeniyle birçok kalıntının tahrip olduğu gözlemlenebilir. Tepenin bulunduğu kısım aynı zamanda yoğun bitki dokusuna sahiptir. Buna bağlı olarak kalıntılarda makro-vegetasyona bağlı yapısal hasarlar meydana gelmiştir. Aspat Azmağı'nın zamanla dolmasından dolayı, kalıntılarının bir kısmı dolgu toprak altında kalmıştır (**Resim 4**). Kıyı çizgisinin değiştiği bir başka alan da Aspat Tepesi'nin güney ve doğu yamaçlarıdır. Deniz içinde kalan kalıntılardan bölgedeki su seviyesinin zamanla yükseldiği ve kalıntılar üzerinde erozyon etkisinin artırdığı anlaşılır. Tarım teraslarının bulunduğu kuzey yamaçlarında ise bozulma ve tahribatlar tepenin bulunduğu kısma göre görece azdır. Bu nedenle antik teras duvarları ve çiftlik yapıları toprak dolgu ve bitki temizlik çalışmaları ile kolayca ortaya çıkabilmektedir. Maruz kaldığı doğal tahribatlara rağmen; Aspat, yakın çevrede ortay çıkan gelişme baskısı ile kıyaslandığında insan etkilerine karşı daha iyi korunmuştur. Yine de alandaki konaklama tesisi dışında herhangi bir güvenlik önlemi bulunmayışı, özellikle insan erişiminden uzak bölgelerde kaçak kazıların yoğunlaşmasına neden olmuştur. Kültür varlıklarına ilişkin tespit edilen bu sorunlar ışığında, alan genelinde gerçekleştirilecek; arkeolojik araştırma ve kurtarma kazıları, koruma-onarım çalışmaları (**Resim 4**) ve alan sunumuna yönelik çevre düzenleme çalışmaları (**Resim 6**) gibi kısa ve orta vadeli eylem planları tanımlanmıştır (Naycı 2010b,709).

Sosyo-Ekonomik Kaynakların Geliştirilmesi

Alan yönetim çalışmalarının hedeflerinden biri, yöre halkı için ekonomik katkı sağlamak amacıyla kültürel endüstriye dönüştürülecek bölgeye özgü geleneksel kültür ürünlerine ilişkin potansiyellerin belirlenmesidir. Bodrum Yarımadası'nda saptanan geleneksel kültürel değerlerin, projenin yönetim çıktıları ile bütünleştirilmesine yönelik çeşitli faaliyet alanları tanımlanmıştır. Bu kapsamda, yerel etnografik değerlerin satış değeri olan kültürel endüstri ürünlerine dönüştürülmesi, bu konuda halk eğitim kursları düzenlenmesi, bu ürünlerin proje alanında ziyaretçilerle buluşturulmasına yönelik pazaryeri temalı satış alanlarının oluşturulması, ziyaretçiler için Bodrum yarımadasında düzenlenen folklorik ve sosyal etkinliklere geziler düzenlenmesi, yöre gençlerinin istihdamına yönelik projelerin geliştirilmesi, ilköğretim öğrencileri ile yerel tarih çalışmaları

yapılması, Kos ve Girit Adaları ile ortak folklorik etkinlikler yürütülmesi gibi farklı tema ve öneriler geliştirilmiştir (Diler, 2010a, 91-5).

Yüksek kaliteli kültür turizmi modelinin geliştirilmesi

Proje alanında gerçekleştirilecek turizm faaliyetlerinin; alanın çevresel değerlerine saygılı, yöreye özgü kültürel ve etnografik değerlerin yaşatılarak geliştirilmesi konusunda ivme kazandırıcı, alanın tanınırlığı ve yaygın etkisini geliştirici ve bölgenin ekonomik gelişmesine olumlu katkı sağlayabilecek niteliklere sahip yüksek kaliteli turizm değerine sahip olması hedeflenmiştir. Ziyaretçiler için geliştirilecek farklı modellerle; insanların, eğitim, araştırma, kazı, koruma, temizlik ve tarımsal uygulamalarla arkeoloji ve tarım parkı etkinliklerine katılımını sağlayacak yasal ve idari uygulama koşullarının oluşturulması, elde edilen gelirin alanın kültürel ve çevresel değerlerinin devamlılığı için kullanılması amaçlanmıştır. Alana gelen ziyaretçilerin, bölgenin doğal özellikleri, antik tarımsal faaliyetleri ve tarihi kültürel zenginliklerine etkin bir şekilde erişimlerini sağlamak üzere ziyaretçi yönetim planı geliştirilmiştir. Alanın korunması ve sunumuna yönelik farklı etaplarda uygulamaya geçecek çevre düzenleme projeleri grubu oluşturulmuştur (Naycı, 2010b,77) (Resim 6). Bu kapsamda, çalışma alanının kuzey yamacında özel mülkiyette bulunan bir alanda örnek uygulama çalışması yapılmıştır (**Resim 2**). Alanda faaliyet gösteren ve çevreye duyarlı bir biçimde gelişmiş olan turizm tesisinin potansiyelinden faydalanmak ve proje hedeflerindeki uygun kapasiteye ulaştırmak üzere, alanın kültürel ve çevresel değerlerine saygılı yeni bir konaklama yatırım planı geliştirilmiştir.

Alan Yönetim Modelinin Geliştirilmesi

Yukarıda kısaca tanımlanan yönetim ilkelerinin ve hedeflerinin oluşturulmasının ardından, bu önerilerin uygulamaya dönüştürülebilmesi için alan yönetim modeli geliştirilmiştir. Önerilerin uygulanabilirliği, proje paydaşları arasında kalıcı işbirliklerinin oluşturulması ve işlevsel bir ekonomi planının olması ile mümkündür. Bu kapsamda, proje yönetim ekibi eşgüdümünde alanla ilgili kurumlar, yerel yönetim organları, özel mülkiyet sahipleri, Aspat Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı ve diğer paydaşların katılımı ile geliştirilebilecek ortaklaşa yönetim modeli önerileri tanımlanmıştır. Alandaki paydaşların katılım düzeylerine göre ekonomik kaynaklar değerlendirilmiş ve kamu-özel yatırım olanaklarına ilişkin potansiyeller, uygulama süreçleri ve stratejilerine yönelik bir fizibilite raporu hazırlanmıştır (Usman 2010,772). Her uygulama etabına ilişkin, ekonomik kaynak kullanımı ve organizasyon şemasını içeren eylem planı oluşturulmuştur. Eylem planları ile alan bütününde gerçekleştirilecek özel proje alanları ve proje uygulama paketleri belirlenmiştir. Uygulamaya yönelik faaliyetler, arkeolojik kazılar, restorasyon ve çevre düzenleme çalışmaları, alan sunumu ve ziyaretçi yönetimine ilişkin çalışmalar, yeni konaklama modeline yönelik projelendirme ve uygulama faaliyetleri, kültürel endüstri ürünlerinin satış ve pazarlama stratejilerinin oluşturulması, tarımsal üretim modelleri ve çevre yönetim araçları başlıkları altında düzenlenmiştir (**Tablo 2**).

ASPAT YÖNETİM PLANI ÇIKTILARININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

“Aspat (Strobilos) ve Territoriumu’nda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Alanları’nda Agro-Turizm Planlaması” deneyimi, ulaşılan hedeflerin çalışma alanına etkisi anlamında sürdürülebilirliğin üç önemli boyutu

- çevresel değerler, sosyal bağlam ve ekonomik kaynaklar- üzerinden değerlendirilmiştir (Tablo 3).

Çevresel Değerler Üzerindeki Etkisi

Aspat ve çevresinin doğal ve kültürel değerlerine ilişkin elde edilen bilimsel tespitler; alanın doğal ve kültürel çevre değerlerine ilişkin güçlü kazanımlar sağlamıştır. Flora ve fauna araştırmaları, sadece Aspat ve yakın çevresinin değil; Türkiye ve Bodrum Yarımadası'nın biyoçeşitliliğine önemli katkılar sağlamış, birçok tür kayıt altına alınmıştır. Alandaki doğal ve insan kaynaklı tehditler tespit edilerek, bu sorunların alanın çevresel değerleri üzerindeki etkisini azaltacak ve biyoçeşitliliğinin devamını sağlayacak öneriler geliştirilmiştir. Aspat'ta Leleg Dönemi'ne ait arkeolojik izlerin tespit edilmiş olması, Bodrum Yarımadası'nın yerleşim tarihinin ilk evrelerine ışık tutması açısından önemlidir. Çiftlik evleri ve tarım teraslarına ait bulgular, eski çağlardan itibaren devam eden geleneksel alan kullanımına ilişkin değerli bilgiler sunmuştur. Günümüzde turizm ve ikinci konut karşısında hızla yok olan geleneksel tarımsal faaliyetlerin aslında yarımadanın tarihinde ne kadar yaygın ve önemli olduğunu göstermiştir.

Tablo 3. Aspat yönetim planı çalışmalarının sürdürülebilirlik ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi

	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
ÇEVRESEL	<ul style="list-style-type: none"> Doğal, kültürel envanterin tamamlanması Bioçeşitliliğe ilişkin endemik türlerin tespiti Doğal ve insan kaynaklı tehditlerin tespiti Kültür varlıkları koruma ve sunum çalışmaları Alanın kırsal arkeolojik peyzaj bütünlüğünün tanımlanması 	<ul style="list-style-type: none"> Yasal arazi sınıflandırmalarına (mera alanları, vb) ilişkin sıkıntılar Bodrum yarımadasına ilişkin bölgesel ölçekli planların noksanlığı 	<ul style="list-style-type: none"> Tarihsel alan kullanımına dayalı sürdürülebilir toprak yönetimi modellerinin üretilmesi Üst ölçekli planlara işlenmesi Aspat (Strobilos) ve Termera sit alanlarının birleştirilmesi Alternatif ve yüksek kaliteli turizm modeli 	<ul style="list-style-type: none"> Bodrum genelinde görülen turizm ve ikinci konut baskısı Jeotermal kaynak aramada gösterilen yasal kolaylıklar Kalıntıların büyük bir alan yayılması nedeniyle kaçak müdahaleler, kaçak kazı gibi sorunların kontrolünde zorluklar
SOSYAL	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal-antropolojik, soyut değerlerin tespiti Paydaş toplantıları ile ilgi gruplarının katılımı Aspat'a özel vakıf olması Yöre halkının istihdamına yönelik modellerin geliştirilmesi Aspat tesisindeki mevcut ziyaretçi potansiyeli 	<ul style="list-style-type: none"> Proje alanındaki özel ve kamu mülkiyetinin dağılımı Değişen paydaşların yerine sürdürülebilirliğin sağlanması 	<ul style="list-style-type: none"> Alanda düzenlenen sanatsal etkinliklerin alanın tanınırlığına katkısı Özel turist gruplarının Aspat'a ilgi göstermesi Restorasyon, çevre düzenleme çalışmalarının başlamış olması yapılacak yatırımlara yöre halkının katılma fırsatı 	<ul style="list-style-type: none"> Tahsis ve izinlere ilişkin sürecin uzun süremsi Yasal mevzuatın değişmesi Alandan etkilenen/etkileyen paydaşlar arasında sürekliliğin sağlanamaması
EKONOMİK	<ul style="list-style-type: none"> Yüksek kaliteli turizm modelleri önerisi Kültürel endüstrinin teşvik edilmesi Alternatif finansal kaynakların sağlanması Proje çıktıları için ekonomi planı hazırlanmış olması 	<ul style="list-style-type: none"> Özel mülkiyetlerin tek şahısta olması; proje için uygulama yatırım gerekliliği Hobi-arkeolojisine ilişkin mevzuatın tanımlanması Agro-turizm politikalarında etkinliklerin eksikliği 	<ul style="list-style-type: none"> Hobi arkeolojisi, inanç turizmi, doğa turizmi gibi farklı turizm modelleri için pilot uygulamalar Arkeolojik alanlarda araştırma, koruma, sunum gibi çalışmalarda Türkiye'de kamu-özel ortaklığına örnek olması 	<ul style="list-style-type: none"> Ekonomik kriz ve darboğazlarda yatırımların sektöre uğraması Yöre halkı ile yatırımcılar arasında kazanan-kaybedenler dengesinin sağlanamaması

Aspat Yönetim Planı araştırmaları ile elde edilen sonuçlar, alanın kendi tarihsel geçmişinden gelen bilgilere dayalı çevre yönetimi yaklaşımlarının geliştirilmesi yönünde önemli fırsatlar sunmuştur. Tarihsel alan kullanımlarının izinden gidilerek yapılan toprak numune araştırmaları, geleceğe yönelik doğru toprak yönetimine ilişkin yöntemlerin geliştirilmesini mümkün kılmıştır. Proje sürecinin sonunda, Aspat (Strobilos)'ın yakın çevresinde yer aldığı ispat edilen Termera Antik Kenti arasında kalan alan yasal koruma statüleri ile birleştirilmiştir. Böylece bölgenin daha geniş ve bütüncül bir antik kırsal peyzaj alanı olarak tanımlanması sağlanmıştır. Bu durum ileride daha kapsamlı ve bölgesel ölçekli alan yönetim uygulamalarının geliştirilmesine olanak sağlayacaktır. Proje alanının Bodrum gibi turizm potansiyeli yüksek bir yerde konumlanmış olması, alan için önerilen yüksek kaliteli turizm modellerinin hayata geçmesini kolaylaştırıcı bir etmendir.

Alanın çevresel değerleri üzerinde tespit edilen zayıf yönler, çoğunlukla dış etmenlere bağlı insan kaynaklı tehditlerden kaynaklanmaktadır. Aspat ve çevresini de içine alan bölgesel ölçekli çevre düzeni planları çalışmaları henüz yeterli düzeye ulaşmamıştır. Son yıllarda jeotermal kaynakların aranması için yapılan yasal düzenlemeler koruma alanlarında izin alma sürecini kolaylaştırarak (10), Aspat gibi korunmuş doğal çevreler üzerinde çatışmaya neden olmaktadır. Nitekim, proje alanının yakınında jeotermal kaynak aranmasına ilişkin iki girişimde bulunulmuştur. Bodrum Yarımadası'nın yüksek turizm potansiyeli ve hala bozulmamış doğal çevre kalitesi ile Aspat büyük yatırımcılar için bir cazibe noktasıdır. Bu durum, çalışma alanı için önerilen alternatif turizm modellerinin denenmesi için bir fırsattır. Ancak önerilen pilot çalışmaların kısa zamanda hayata geçmemesi, mevcut işletmenin değişmesi veya yatırım darboğazlarına girmesi yakın çevresi çoktan dönüşmüş Aspat için de çevresel bir tehdit haline gelecektir.

Sosyal Yapı Üzerindeki Etkisi

Proje araştırmaları sırasında gerçekleştirilen sosyal-antropolojik araştırmalarla alanın somut değerleri kadar içinde konumlandığı daha büyük bir sosyo-kültürel bağlamın somut olmayan değerleri de belgelenmiştir. Elde edilen sonuçlar sadece Aspat ve çevresi için değil, tüm Bodrum Yarımadası için önemlidir. Alandaki mevcut turizm tesisi nedeniyle konaklamalı ve günübirlik olmak üzere belli bir ziyaretçi potansiyeli bulunmaktadır. Günübirlik gelen misafirler Bodrum Yarımadası'nın farklı beldelerinden gelmektedirler (11). Her sene düzenli olarak gerçekleştirilen Aspat Sanat ve Kültür Festivali nedeniyle ulusal basında tanınan bir yerdir. Son yıllarda Aspat'a yurtdışından özel turist grupları da (inanç turizmi, vb) ilgi göstermeye başlamıştır. Alandaki doğal, kültürel ve sanatsal faaliyetleri desteklemek üzere bir vakıf kurulmuştur. Dolayısıyla, Aspat'ın gelişmeye uygun güçlü bir ziyaretçi ve kamuoyu potansiyeli bulunmaktadır. Bu kapsamda, özel mülkiyet sınırları içinde bulunmasına rağmen, Bizans Hamamı için sürdürülen restorasyon ve çevre düzenleme çalışmaları ile yapının Hamam-Müze olarak dışarıdan gelen ziyaretçilere açılması planlanmaktadır. Alanın kuzeyinde gerçekleştirilen antik tarım terasları pilot uygulama alanı ve farklı etaplarda gerçekleştirilecek alan sunum çalışmaları ile ziyaretçiler alanı daha etkin bir biçimde gezebileceklerdir.

10. Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu Uygulama Yönetmeliği, (11.12.2007/26727)

11. Aspat'a gelen günübirlik misafirlerin Akyarlar, Turgutreis, Yalıkavak, Gündoğan, Ortakent, Bitez, Gümbet ve Bodrum merkezden geldikleri tespit edilmiştir.

Projenin önemli hedeflerinden biri de, başta Akyarlar olmak üzere yöre halkının sosyo-ekonomik olanaklarının geliştirilmesidir. Böylece projenin ileriki aşamalarında yöre halkının yapılacak yatırımlara katılma fırsatı olacaktır. Ancak alandaki mülkiyet dağılımı projenin sosyal yapı

üzerindeki hedeflerinin hayata geçmesi konusunda zayıf noktalarından biridir. Alandaki mülkiyetin büyük bir oranda tesis yatırımcısı özel şahıslara ait olması, çalışmanın ilk aşamalarında Akaryarlar halkının projeye uzak durmasına sebep olmuştur. Projenin katılımcı yöntemle hazırlanmış olması, vatandaşların projeye ve yapılan çalışmalara karşı olan ilgisini zamanla olumlu yönde arttırmıştır. Paydaşlarla yapılan toplantılar sayesinde moloz dökme, azmağı besleyen su kaynaklarında sondaj kuyusu açma gibi müdahalelerin sakıncaları ilgili paydaşlara aktarılmıştır.

Hazine arazisi olan kısımlarda yasal ve idari sürecin uzun sürmesi, mevzuatın sık değişmesi ve gerekli tahsis izinlerinin planlanan zaman dilimlerinde tamamlanamaması projenin uygulama hedeflerine ulaşması ve sürekliliğinde ortaya çıkan dış kaynaklı tehditlerdir. Uzayan gecikmelere koşut yukarıda belirtilen paydaşların desteği ve katılımının kaybolma riski bulunmaktadır. Bölgede artacak turizm potansiyeli ve faaliyetlerinde kazanan ve kaybedenler arasındaki (büyük yatırımcılar ile küçük ölçekli ve/veya aile işletmeleri) dengenin sağlanamaması halinde, halkın desteği ve gelişimi sağlanamayacaktır.

Ekonomik Kaynak Yaratma Etkisi

Projenin ilk aşamalarından itibaren önem verilen bir konu, yönetim planı çalışmaları hedeflerinin hayata geçmesi için gerekli ekonomik kaynakların yaratılması olmuştur. Bu nedenle, proje sonuçlarına ilişkin fizibilite çalışması yapılarak hedef ve stratejiler, uygulayıcılar ve olası ekonomik kaynakların etaplar halinde belirlendiği bir ekonomi planı hazırlanmıştır. 1. ve 2. Derece Arkeolojik Sit Alanları'nda kamulaştırma çalışmaları uzun ve ekonomik olarak zorlu bir süreçtir. Proje araştırmalarının başından itibaren temizlik kazılarında, Bizans hamamı restorasyon ve çevre düzenleme çalışmalarında, proje araştırma faaliyetlerinde ve alan tanıtım çalışmalarında, özel işletme, Aspat Vakfı ve yerel yönetimler tarafından mali kaynak sağlanmıştır. Bu noktada, Aspat projesi deneyimi özel mülkiyette bulunan arkeolojik alanların, bilimsel, ekonomik ve kültürel olarak değerlendirilmesine yönelik kamu-özel yatırım ortaklığı modellerinin geliştirilmesine örnek oluşturma potansiyeline sahiptir.

Proje kapsamında önerilen yaratıcı ve kaliteli turizm modellerinin gelişmesi, yeni istihdam alanlarının yaratılması için bir fırsat olacaktır. Bu nedenle, yerel ve etnografik değerlere dayalı kültürel endüstrinin geliştirilmesi ve pazarlanmasına yönelik ekonomik modeller önerilmiştir. Ayrıca proje sonunda önerilen agro-turizm, hobi arkeolojisi gibi alternatif turizm modellerinin pilot uygulamalarla hayata geçirilmesi, ülkemizdeki doğal ve kültürel koruma alanlarında çevreye duyarlı, sosyal-kültürel değerleri geliştiren sürdürülebilir turizm için önemli bir deneyim sağlayacaktır. Ancak hobi arkeolojisinin geliştirilmesi veya gönüllülerin arkeolojik kazılara katılımı gibi izinler ilgili mevzuat açısından doğrudan desteklenmemektedir. Bu durum, sürecin yavaş gelişmesine neden olan zayıf yönlerinden biridir. Benzer şekilde, agro-turizm modelleri de Türkiye'de yavaş gelişen turizm uygulamalarındandır. Bu tür turizm potansiyellerinin tanıtımı ve yaygınlaşması konusunda üst ölçekli politikalara ihtiyaç vardır. Proje alanının özel mülkiyet sahipliği durumuna koşut, alan için geliştirilmesi öngörülen uygulamalar tek bir yatırımcının inisiyatifindedir. Olası ekonomik kriz ve darboğazların mevcut yatırımları ve proje uygulamalarını durdurma tehdidi bulunmaktadır. Çalışma alanı henüz örenyeri statüsünde bulunmadığı için sürecin hangi yasal zeminde devam edeceği belirlenmemiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Aspat örneğinde olduğu gibi, bugün birçok arkeolojik alan, tarihi, mimari, estetik ve sanat tarihi değeri yüksek bir grup eser olmanın ötesinde doğal, kırsal, kentsel, tarihi ve sosyal değerlerle bütünleşmiş daha büyük bir kültürel peyzaj bağlamının önemli öğeleridir. Bugün bir antik kenti ve onun eserlerini değerlendirirken, bu alanların eski çağlardan itibaren içinde konumlandıkları doğal çevrenin kullanımı ve yorumlanması sonucu ortaya çıkan mimari ve kentsel biçimlenmeler olduğu, bu nedenle doğal çevre yönetimi, geleneksel tarım, ticaret vb üretim faaliyetleri, günlük yaşam ve inanışlara ilişkin önemli bilgi kaynakları olduğu dikkate alınmalıdır. Aspat yönetim planı çalışmaları, alanın bilimsel değerlerinin sürdürülebilir gelişme ilkeleri ile bütünleştirilmesine ilişkin oldukça önemli bir deneyim olmuştur. Alan yönetim kararları geliştirilirken, alanın kendi doğal birikimi ve tarihsel deneyiminden elde edilen bulgular sürdürülebilir gelişmeye kaynak oluşturacak şekilde yorumlanmıştır. Çevresel kaynakların kullanımı, iyi toprak yönetimi, alanın bilimsel ve kültürel kaynaklarının sosyal gelişime ve yerel ekonomiye katkısının sağlanması çabası örneklerden bazılarıdır.

Ancak arkeolojik alanlar, kültür varlıkları yönetim çalışmaları içerisinde zorlu alanlardan biridir. Bilimsel araştırma, kazı ve tespit çalışmaları uzun yıllar sürmekte, eser odaklı koruma hassasiyeti önemini korumaktadır. Bu nedenle, arkeolojik alanlarda yaşayan halkın yaşamına nasıl devam edeceği, dolayısıyla sosyal yaşamın sürdürülebilirliği çözülmesi gereken önemli konulardan biridir. Yasal koruma sürecinde ülkemizde –özellikle 1. ve 2. Derece arkeolojik sit alanlarında- ve dünyadaki birçok örnekte uygulanan yöntem halkın koruma alanı dışına taşınmasıdır. Bu durum neticesinde yüzlerce yıldır süren geleneksel devamlılıkların kesintiye uğraması, terk edilen alanların zamanla bakımsızlıktan tahrip olması, halkın korumaya karşı tepkisinin artması sıkça karşılaşılan sorunlardandır. Benzer şekilde, bir alanın çevre düzenleme ve onarım çalışmaları ile daha fazla ziyaretçi tarafından erişilebilir hale gelmesi, alanın tanınırlığı ve yaygın etkisine olumlu katkı yaparak ekonomik kazanımını arttırırken, artan ziyaretçi baskısı o yere özgü hassas doğal veya kültürel değerlerin uzun dönemde tahrip olmasına neden olabilir. Ekonomik kaynak yaratma amacıyla özel girişimciyle geliştirilen işbirliklerinde; yapılan yatırımın kısa zamanda geri dönüşünü elde etme çabası, asıl amacın turizm sektörü olması, yerel halkın özellikle turizm endüstrisi için bir araç haline gelmesi gibi riskler bulunmaktadır. Bu nedenle, başarılı bir arkeolojik alan yönetimi, sürdürülebilir ilkeler doğrultusunda gelişmenin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarını da dikkate alarak planlanmalıdır. Alan yönetim planı kapsamında geliştirilen önerilerin veya yapılan uygulamaların; alanın çevresel, soysal ve ekonomik değerleri üzerindeki olumlu/olumsuz etkilerini birlikte değerlendirecek bütüncül değerlendirme sistemlerine ilişkin yöntemler geliştirilmelidir. Karar verme süreci; alanın değer ve sorunlarının tespiti, çalışma süreci veya çıktılarından etkilenen-etkileyen ilgi gruplarının belirlenerek sürece katılımlarının sağlanması, alanda yaşanan çatışmaların belirlenmesi, projenin geleceğine ilişkin gerekli yasal ve ekonomik altyapının hazırlanması gibi çok etmenli bir süreci içermelidir. Bu durum alan yönetim çalışmalarının araştırma, değerlendirme ve karar geliştirme süreçlerinde arkeoloji, koruma, planlama ve kamu yönetimi disiplinlerinin birlikteliğine olan ihtiyacın önemini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA:

- AYHAN, H., GÜNER, E. (2010) Proje Alanın Mevcut Yasa ve Yönetmelikler Çerçevesinde Araştırma ve Uygulamaya Yönelik Değerlendirilmesi, *Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234; 764-70.
- BOCCARDI, G. (2006) *World Heritage: The Challenge of Sustainability*, UNESCO World Heritage Centre, Nara, Japan.
- BOCCARDI, G. (2007) *World Heritage and Sustainability, Concern for social, economic and environmental aspects within the policies and processes of World Heritage Convention*, University College London.
- BOCCARDI, G., DUVELLE, C., (2013) *Introducing Cultural Heritage into Sustainable Development Agenda*, UNESCO, Sessions 3A, 3A-a.
- CAN. Z. ŞEN, F. (2010) Doğa Yönetimi ve Tarım Parkı Araştırmaları, *Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234; 496-512.
- DISKO, S. (2010) World Heritage Sites in Indigenous People's Territories: Ways of Ensuring Respect for Indigenous Cultures, Values and Human Rights, *World Heritage and Cultural Diversity*, ed. D., Offenhauber vd; 167-77.
- DİLER, A. (2010a) *Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234, Muğla Üniversitesi.
- DİLER, A. (2010b) Olive Oil and Wine Production of the Halikarnassos Peninsula in Karia, *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyum Bildirileri* (06-08 Kasım 2008), eds. Ü., Aydınöğlü, Ü., A.K., Şenol, KAAM Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi; 135-74.
- DİLER, A. (2012a) The Message and the Role of Cultural Heritage: Common Heritage or Common Disaster, *Eurolog Symposium in Tunis*.
- DİLER, A. (2012b) *Aspat (Strobilos) Territoriumunda Eski Çağda Arazi Kullanımı, Stratonikeia'dan Lagina'ya Ahmet Adil Tirpan Armağanı*, Ayrıbasım; 155-74.
- DİLER, A. v.d. (2010) Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırmaları, *Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No 107K234, Muğla Üniversitesi; 98-336.
- HAWKES, J., (2001) *The Fourth Pillar of Sustainability, Culture's Essential Role in Public Planning*, for the Cultural Development of Network Victoria (Vic).
- ICOMOS, (2011) *The Paris Declaration on Heritage as a Driver of Development*, Paris.
- JOKILEHTO, J., (2005) *A History of Architectural Conservation, The Contribution of English, French, German and Italian Thoughts towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property*, D.Phil Thesis, The University of York, England, 1986.
- KELEŞ, R. (2013) *100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası*, İzmir.

- KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (2010) *Kültür ve Turizm Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı*, [www.turizm.gov.tr/Eklenti/3968,stratejikplanpdf.pdf; erişim tarihi 14.08.2013]
- NAYCI, N. (2010a) *Integrated Management Policies for Coastal Archaeological Environments of Turkey: Erdemli-Silifke Coastal Region*, Basılmamış doktora tezi, ODTÜ.
- NAYCI, N. (2010b) *Kültür Varlıkları Değer-Sorun Tespit, Analiz ve Değerlendirme Çalışmaları, Ziyaretçi Yönetimi ve Alan Sunumu Araştırmaları, Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234, Muğla Üniversitesi; 684-742.
- NAYCI, N. (2012) *Kilikia Olba Bölgesi Kültürel ve Doğal Peyzaj Dokusunun Korunmasında Arkeolojik Mirasın Rolü ve Bütüncül Değerlendirilmesi*, *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I / International Young Scholars Conference I Bildiriler Kitabı*, AKMED yayıncılık; 1-20.
- NAYCI, N. (2013a), *Arkeolojik Alanlarda Katılımcı Yönetim Yaklaşımları: Kanlıdivane Koruma ve Geliştirme Projesi Deneyimi, Mersin'den Mimarlık Planlama Tasarım Yazıları, Tamer Gök'e Armağan*, ed. Y. Sarıkaya Levent, M., Uçar, Mersin Üniversitesi Yayınları; 65-89.
- NURSE, K. (2006) *Culture as the Fourth Pillar of Sustainable Development*, Commonwealth Secretariat, Malborough House, Pall Mall, London; 32-48.
- OVIDO, G., PUSCHKARSKY, T. (2012) *World Heritage and Rights-based Approaches to Nature Conservation*, *International Journal of Heritage Studies* 18(3) 285-96.
- OYBAK, G. (2010) *Sosyal Antropolojik Araştırma: Bodrum Yarımadası ve Yakın Geçmiş Geleneksel Kültürü, Geleneksel Geçim Kaynakları ve Yaşam Mekanları, Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234, Muğla Üniversitesi; 606-83.
- PALUMBO, G. (2006) *Privatization of State-owned Cultural Heritage, Proceedings Of the Past For the Future, Integrating Archaeology and Conservation*, Getty Conservatin Institution; 35-9.
- PORTER, A., ROSS, S. (2005) *Integrating Environmental and Cultural Sustainability for Heritage Properties*, *APT Bulletin: Journal of Preservation Technology*, 36 (4) 5-11, [http://www.jstor.org/stable/40003157; erişim tarihi: 01.10.2012].
- POULIOS, I. (2010) *Moving Beyond a Values-Based Approach to Heritage Conservation*, *Conservation and Management of Archaeological Sites* 12 (2) 170-85.
- TAKAOĞLU, T. (2004) *Ethnoarchaeology in Turkey: A Historical Approach*, *Ethnoarchaeological Investigations in Rural Anatolia*, ed. T., Takaoğlu, Ege Yayınları, İstanbul; 15-38.
- TARKAN, A.S., v.d., (2010) *Aspat Azmağı'nın Su Kalitesi Açısından İncelenmesi Ara Raporu, Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No 107K234, Muğla Üniversitesi; 743-63.

- TARUVINGA, P., NDORO, W. (2003) The Vandalism of the Domboshava Rock Painting Site, Zimbabwe- Some Reflections on Approaches to Heritage Management, *Conservation and Management of Archaeological Sites* (6) 3-10.
- TAYLOR, K., LENNON, J. (2011) Cultural Landscapes: a Bridge Between Culture and Nature?, *International Journal of Heritage Studies* 17(6) 537-54.
- TEZCAN, S. (2010) Faunistik Araştırmalar, *Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234; 452-95.
- THOMPSON, J. (2007) Conservation and management challenges in a public/private partnership for a large archaeological site (Herculaneum, Italy), *Conservation and Management of Archaeological Sites* (8) 191-204.
- THORSBY, D. (2001) Conceptualising Heritage as Cultural Capital, *Heritage Economics, Challenges for Heritage Conservation and Sustainable Development in the 21st Century, Conference Proceedings* (4 July 2000), Australian National University Canberra; 6-13.
- TUNA, M. (2010) Aspat'ta Sürdürülebilir Bir Turizm Modeli Geliştirilmesi ve Toplumsal Eğilimler, *Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234, Muğla Üniversitesi; 513-97.
- TUNÇER, M. (2007) Korumanın Yasal, Yönetmelik, Planlama ve Kültürel Boyutları: Perge-Antalya-Kaş-Patara Koridorunda Korumanın Son 15 Yılına Değerlendirilmesi, Sonuçlar ve Öneriler, *Medi3ology2: Coastal Cities, Culture, Conservation, International Gazimağusa Symposium*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Kuzey Kıbrıs.
- UNESCO (2003) *Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage*, 17 October 2003, Paris.
- UNESCO (2010) *World Heritage Convention and Sustainable Development*, 34th session, 25 July-3 August 2010, Brazil, WHC-10/34.COM/5D.
- UNESCO (2012) *Resolutions of UNESCO 36th session*, 25 oct-5 nov. 2011, Paris.
- USMAN, E. (2010) Yönetim Planı Fizibilite Raporu, *Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234, Muğla Üniversitesi; 771-91.
- VAROL, Ö., ÇINAR, H., (2010) Floristik Araştırmalar, *Aspat (Strobilos) ve Territoriumunda Arkeolojik Park Yönetimi ve Antik Tarım Teraslarında Agro-Turizm Planlaması Proje Raporu*, Tübitak Proje No:107K234; 337-451.
- YAKAR, J. (2007) *Anadolu'nun Etnoarkeolojisi*, ed. S. H. Riegel, Homer Kitabevi.
- WIJESURIYA, G. (2005) The Past is in the Present, *Conservation of Living Religious Heritage*, ICCROM Conservation Studies 3, Rome, 30-43.

Received: 22.05.2014; Final Text: 11.11.2014

Keywords: Sustainability; archaeological site management; Aspat

SUSTAINABLE APPROACHES IN ARCHAEOLOGICAL SITE MANAGEMENT: MANAGEMENT PLANNING STUDIES ON ASPAT (STROBILOS)

Many examples of archaeological sites possess resemblances between ancient and traditional cultures regarding tangible and intangible features in means of adaptation to their environment, building skills, economical production systems, cultural motives and belief systems. In addition to their tangible values, they reflect information values regarding local knowledge and skills for enhancement of natural resources or traditional production systems. Generation of 'sustainable development' paradigms for the past few decades caused significant changes in conventional management approaches for cultural heritage sites including archaeological areas. Archaeological site management policies are expected to consider environmental impacts, social integration and participation of local communities having cultural and economic bonds with that site, and development of an appropriate economic plan to achieve its sustainability during decision-making process. Hence, purpose of this paper is to evaluate relationships between sustainable development principles and archaeological management strategies in Turkey. Significance of sustainability paradigms and need for new approaches in relation with archaeological sites is discussed. For this purpose, results of the case-study research project entitled as "Archaeological Park Management and Agro-Tourism Planning in Ancient Agricultural Lands of Aspat (Strobilos) and Its Territorium" is evaluated. Aspat Project includes multidisciplinary researches in order to explore natural, cultural, anthropological, social values of project site; threats and problems of the area and prepare a sustainable management program and future strategies for the heritage site. The paper focuses on assessment of the outcomes of management studies in means of sustainable development principles. Comparative analysis to assess impacts of management studies on natural and cultural environment, social structure and economical resources are conducted by using SWOT analysis method. Discussions conclude with evaluations on necessity for comprehensive management approaches that will integrate values and potentials of archaeological values with sustainable development principles.

NİDA NAYCI, B.Arch, MSc in Restoration, PhD in Restoration

She received bachelor of architecture and graduate degrees from METU. She has been working in Department of Architecture in Mersin University. Her research interests include archaeological site management, participatory approaches and sustainability in cultural heritage. nidanayci@hotmail.com

